

Մ Ո Ւ Մ Ա Յ Ք Մ Ա Ս Ե Ա Յ Չ Ա Յ Ն Ը Ն Կ Ե Ր Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

10 ԱՊՐԻԼ

1864 Բ. ՏԱՐԻ

ԹԻԼ 17

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ
ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գերապատիւ Հարք.

Արդէն յայտնի է Չեր՝ Համագումար ժողովի մը Ազգային կղերական վարժարանի մը հաստատութեանը մասին տուած որոշումնիդ.

Նշենալէս յայտնի է ատանկ որոշման մը մասին եղած քանի մը հրապարակական դիտողութիւններն.

Չգերով թէ մեր ազգին կղերը զատ դաստիարակուելու է կամ ո՛չ, այս սկզբունքը մեր ազգին կը պատշաճի կամ ո՛չ, երկու դիտողութիւն ալ իբրեւ ազգային անհատ խոնարհաբար նուաստ ուղեցի ընել.

Ա. Եթէ այդ վարժարանին աշակերտքը կղեր պիտի ըլլան եւ անունը կղերական է, ըսել կ'ըլլայ որ աշակերտք առնուած օրերէն ուխտեալ պիտի համարուին. ուրեմն պէտք է 30 տարւոյ հասակէն վեր ըլլայ, որ ազգային եկեղեցական սրբազան սկզբունք մը չեղծանի, զի կարծեմ մեր Ս. Եկեղեցին Հռոմէական եկեղեցւոյ պէս ան-

չափահասից ուխտել տալու սկզբունքը չունի. իսկ եթէ այդ վարժարանին աշակերտքը ուխտեալ չը պիտի համարուին, ետքը ազատ պիտի ըլլան եւ անոր համար 30 տարւոյ հասակէն վար աշակերտք պիտի ընդունուին, ուրեմն պէտք է կղերական անունը փոխել եւ լոկ գիշերօթիկ ուղարկել մեր կոչել, ուր ամեն վեճակ ունենալիք տղաք ալ կարենան դաստիարակուիլ.

Բ. Ուսանելաց կարգին մէջ Արքայեցերէն, Լատիներէն եւ Յունարէն՝ մեռեալ ազգաց լեզուներուն տեղ, Գաղղիերէն, Գերմաներէն, Նիդրլանդերէն՝ կենդանի ազգաց լեզուներն աւելի պիտանի կը համարիմ, որ մեռելոց հետեւողք չըլլամք այլ կենդանեաց, թող որ մեզի նկատմամբ առաջններն սպառեալ ազգիւրներ են, իսկ վերջններն անսպառ դանձեր.

Եթէ ըսելիքս կըցայ հասկցնել, զնքս երջանիկ համարելով,

Մնամ ձերոց Գերապատուութեանց

Խ. Ծ.

Կ. Պօլիս 31 մարտ 1864.

Ներկոմիտիա ապրիլ 3

«Լճոյս 2ին Տեղապահ Սրբազանը որ հաստի շողենաւով մը մեկնեցաւ ասկից, հասաւ Ներկոմիտիա, և շողենաւէն Լճոյս Եկեւն ելելով 500 հոգիէն աւելի խուռն բազմութեամբ դիմաւորուեցաւ:

Նորին սրբազնութիւնը բազմութեան մէջէն անցնելով՝ Ներկոմիտիայի կուսակալ Սաշուք բաշային այցելութեան գնաց և նորին վստեմութենէն հարկ եղած սիրալիր ընդունելութիւնն ստանալէն յետոյ, Ալուսակային կողմանէ պատրաստուած ձիու մը վերայ հեծնելով՝ և տանի չափ զապթիլէններով և խուռն բազմութեամբ պաշարեալ ուղեւորեցաւ դէպ ի առաջ նորդարան:

Այս-ճամբէն սկսեալ 1. դպրոցի տղաները քաղցրանուագ երգերով ընկերացան նորին սրբազնութեան նմանապէս Պայիանեանց վարժարանի աշակերտուհիք:

Դեռ Ներկոմիտիայի մէջ չի տեսնուած այս պիտի շքեղ հանդիսիւ նորին սրբազնութիւնը եկեղեցի երթալով և ժողովուրդեան հարկ եղած օրհնութիւնը տալով զնաց Առաջնորդարան և հանգստացաւ:

Ասի արդարեւ շքեղ հանդէս մըն է և գուցէ դրաւական մը՝ Ստեփաննոս սրբազան Արքեպիսկոպոսին համար՝ որոյ անմիջական հովանաւորութեան յանձնուած է 60000 հայ և Արմաշու վանքը. և որոյ կոստսէին ասոնք անհամբեր. յուսամբ ուրեմն թէ նորին սրբազնութիւնը թաշկինակն ի ձեռին արտասուք սրբելու պաշտօնն պիտի սկսի այնպիսի վիճակի մը մէջ որ ողբերգական տեսարաններով բաւական վըշտացուցած էր մեր և ամեն ճշմարիտ ընկերաւսիրաց սրտերը:

ԵՆՆԻ ԳԵՐՈՒ

Լճոյս 3ին կիւրակէ օրն Լէնի—գաբուի եկեղեցւոյն մէջ տրուած քարոզին հետեւեալ խօսքերը ուշադրութեան արժանի են:

«Աշխարհիս վերջը դիտէք ինչպէս պիտի ըլլայ. երկինքէն հուր մը պիտի իջնայ երկինքը ու երկիրս պիտի այրէ. և բոլոր ոչինչ ըլլալէն վերջը Քրիստոս Տէրն մեր նոր երկինք ու նոր երկիր մը պիտի կազմէ և մեզ անոնց մէջ պիտի դնէ. բայց ասոնցմէ առաջ դատաստան պիտի

տեսնէ և մեզ Քրիստոնեաներս անդթարար պիտի պատժէ. չի դիտանք որ Հնդկաց և Չինաց պէս մեր վրայ զթուլութիւն պիտի ունենայ, չէ՛ այլ անդթարար պիտի պատժէ մեզ, և հըրէից ազգին դատաստանն ալ Սովսէս մարգարէն պիտի տեսնէ. Չինաց և Հնդկաց վրայ զթուլութիւն պիտի ունենայ, վասն զի անոնք Քրիստոնեայ չեն. անոնց տուած չէ որ պահանջէ. Եւս տեսակ քարոզներով ժողովուրդ մը ինչպէս հնարաւոր է որ Աստուածասէր լինի. և մանաւանդ որ Աստուածասիրութիւնը ժողովուրդի մը սրտին մէջէն ջնջելու համար սակից զօրաւոր միջոց չի կրնար գտնուիլ. վասն զի երբ ժողովուրդին անդուծ Աստուած մը կը ներկայացուի հոն վատ խոնարհութենէն և զճուծ երկիւղածութենէն ի զատ ուրիշ բան մը յառաջ չի կրնալ դալ:

Ճշմարիտ Աստուածապաշտութիւնը սիրով կը լինի և ոչ թէ երկիւղով:

Պարոն խմբագիր.

Չեր թերթին 16 երորդ թուոյն մէջ մեզի ուղղուած նամակ մը կար, որով կը խնդրուէր մենէ մեր կարծիքն ըսել թէ արդեօք Խաչի բառն իրաց վրայ ալ կրնայ առնուիլ. Աս խընդիլը, որ մեր հին լեզուին կը վերաբերի, լուծելուն մի միայն միջոցն է, յիշեալ բառին այլ եւ այլ առումները որոնել ան մատենագիրներուն մէջ որոնք մեր լեզուին ամենէն աւելի մը շահեալ ժամանակը գրած են. Արդ՝ ոչ իրր կարծիք այլ իրր եղելութիւն, կրննք թէ մենք գտած ենք, ինչպէս որ ամեն մարդ ալ նոյնպէս պիտի գտնէ, որ Խաչի բառն, իր ծածանցներովը, ամենէն աւելի վստահութեան արժանի եղող մատենագրաց մէջ, շատ անգամ իրաց վրայ ալ գործածուած է. զոր օրինակ. «Յորս (ի թուղթան Պաւղոսի) գտանին ինչ ինչ դժուարիմանք զորս տղաքն եւ յորդողքը կամակորեն» (Բ. Պետ.): «Ղաւազանն Սովսէսի՝ բրտացեալ՝ օձաձեւ կամակորէր» (Աիւրդ. Արշ. Բնծ.): «Այս մակորէ զանձն յուսմանէ. Օղղղութիւն ի կամակորութիւն դարձուցանէ. Որ կամակորէր եւ թիւրէր դճանապարհն Աստուծոյ» (Ասի. Մատթ. եւ Լոս.): Եւ ուրիշ շատ տեղեր. Ինչպէս յայտնի է, աս ամեն օրինակներուն մէջ առ հասարակ Խաչի բառն, իւր սարօքը, թիւրեւ, ծուր, բառերուն հետ նոյնանշան կը

հասկըցուի, ինչպէս որ իրօք այնպէս ըլլալուն ստուգադոյն պատճառը քիչ մը ետքը պիտի յուշընենք :

Այսինքն բառին բարդութեանը մէջ դռնըւած հոգի (իր բառ) տեղի տուած է անշուշտ կարծելու թէ աս բառն անձանց վրայ միտակ կրնայ առնուիլ, իբր յաճախ նշանակուած թեամբ : Բայց, բանասիրական սիղբանց համեմատ խօսելով, երբ բառերու նշանակութեանը կամ առումներուն մէջ ստուգութիւն ունենալ կուզենք (իմա՝ հին լեզուաց համար) ոչ այնչափ ստուգաբանութեան խաղերուն դիմելը, որչափ դործածութեան միտ դնելը, բնական եւ ապահովագոյն ճամբայ է : Այս որովհետեւ համեմատական բանասիրութիւնը (Ֆիլոլոգիի դոմարէ) հնութեան քօղը վերցընելով բառերն իրենց իրական դործածութեանը մէջ տեսնելու միակ միջոցն է, մեր լեզուին համար նոյն միջոցը, իբրեւ ամենէն ապահովագոյնը ճանչնալով կրնանք թէ, աս եւ ասոր նման խընդիւններ լուծելու մէջ, մեր հին մատենագրաց թարգմանութիւնները բնագիւններուն հետ բաղդատելէ աւելի վստահութեան արժանի վիայուածութիւն մը մեզի համար չի կրնար ըլլալ : Ուստի մենք ինչպէս առ հասարակ մեր հին լեզուին, նոյնպէս առանձինն բառերու սահման տալու մասին, ոչ մեր ժամանակին յատուկ իմացմանը, ոչ ստուգաբանական կրիտանաց, ոչ ալ ուրիշ հեղինակութեան մէջ այնչափ ապահովութիւն տեսնելով, որչափ համեմատական բանասիրութեան մէջ, իբրեւ վերջին փաստ կը յաւելուենք թէ յիշեալ հոգի բառին եւ ածանցներուն տեղ, մեր մատենագրաց թարգմանութիւններուն մէջ յունարէն «բէ» բառին ածանցները կը գրուենք, որոնք սովորաբար չըլլէ, թիւրեւ կը թարգմանուին :

Բերա 10/22 ապրիլ, 1864 :

Ա. Մ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Մարտ 24 . 1864 . Իշմիր

Ելիւ խմբագիր

Առաջին անգամ երբ ձեր Գերեզմանը Երիտասարդաց անուն տետրակը կարգացի թէ եւ սրտանց համոզուեցայ թէ մոլորութիւնները բացատրելը ծածկելէն եւ կամ նոյա վերայ խօսելէն աղէկ է՝ սակայն բռնաւոր սովորութիւնը եւ կամ թէ ըստ ձեզ կեղծ պարկեշտութիւնը

զիս այնքան իւր իշխանութեան տակ առած էր, որ մէկէն սրտիս, խղճիս եւ նոյն իսկ դատողութեանս դէմ մեղանջելով դէմ խօսեցայ ձեզի եւ ձեր աշխատասիրութեան, սակայն երբ մահը ներկայացաւ ինձ մէկ հատիկ զաւակս յաւիւրջակելու դռնի վերջին ծայր հիւանդութեան մատնելով՝ յիմար դատողութիւնս մէկէն նոր արթնութիւն մը ստանալով՝ սկսաւ կշտամբել զիս եւ ստիպել որ զաւակս հիւանդութեան պատճառն դռնեմ եւ պատճառին համեմատ դարմաններու դիմեմ :

Այս կրնար երեւակայել Պ. Արմենակ թէ ինչ սրտով ձեր տետրակը ձեռքս զաւակիս անկողնոյն քով դաշի եւ հոն հոգիի ինչ տանջանք զբացի երբ զաւակս իւր նուաղեալ աչքերով տեսնելով ձեռքի տետրակս՝ պօռաց « հայր այդ տետրակին հեղինակը որոյ դէմ ատելութեամբ կը խօսէիր, սիրէ երբ իմ գերեզմանիս վերայ թափած արցունքներդ բոլոր բառնան քեզի դէմ » :

Չաւակիս այս աղաղակը թնթացուց հոգիս եւ սրտիս խորերէն ձայն մը հրամայեց ինձ յարգել մահուան ձեռքն ինկած որդւոյս վերջին կտակը . . .

Այստեղ որ զաւակս ալ չկրցայ փրկել . փասն զի զիճութեան կործանիչ մոլորութիւնը զայն վերջապէս մահուան յանձնեց թողով զիս որ անմիջապէս նստիմ եւ աչքերէս դուռ արտասուքս չի յամբած ներուամ խնդրեմ ձեզմէ եւ միանգամայն խոստովանութեանս հրատարակման հետ ի միտսին որդեկորոյս հօր մը խղճով ձայնովը իմացնեմ հասարակութեան թէ կարելի է ընդհանուր աշխարհք թէ՛ եթէ ծնողք կը փափաքին իրենց զաւակներէն առաջ մեռնիլ թող բացատրեն եւ իմացնեն նոյա թէ զիճութիւնը եւ հեշտական շռայլութիւնները մահուան գիշտիչ ահռանքնին են . կրճող եւ թուհաւորող ահռանքներ :

Որեւորոյն հայր մը :

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս վերջին տարիներուս մէջ խմբագրութեան նկատմամբ զանազան մարդոց ունեցած արտառոց գաղափարները եւ այս գաղափարաց համեմատ երբեմն երբեմն տեղի ունեցած ընթացքները վերջապէս կ'ստիպեն մեզ խմբագրութեան գաղափարը երեւան հանելով անոր զօրութիւնը թէ իր եւ թէ տղազրութեան թըշնամիներուն յայտնելու, որոնք լեռնի անտեղեակ

լինելով նորա օրէնքներուն՝ սահմանի տակ դնելու կամ շղթայակալ ընելու երեւակայական միջոց մը գտնել կերպուն և երազեցին :

Մինչդեռ Այսերը խոնարհաբար երկրպագութիւն ընել յանձն առած են տպագրութեան առջև և մինչդեռ ամեն բարեկարգութեան, լուսաւորութեան, և յառաջադիմութեան բարեկամները ճանչցան տպագրութեան անյաղթելի զօրութիւնը եւ մինչդեռ ժողովրդեան իրաւունքն պաշտպանողները միայն տպագրութիւնը դտան իրենց նեցուկ, և մինչդեռ այսօր ինչպէս ամեն կառավարութիւն նոյնպէս ալ Օսմանեան Այսերութիւնը զանազան առթիւ տենչանք կը յայտնէ տպագրական ազատութեան և յառաջդիմութեան, ասդին խելմը գեռ արարածոց մէջ ինչ աստիճան ունենալին չի ճանաչող մարդիկ տպագրութեան վերայ կը նային իրրեւ դժոխային մեքենայ մը կրկու խաչով հիմնադրուած լինելու տրամադիր : անոտի երեւակայութիւն :

Աշխարհս մինչև այսօր եօթը երևելի հրաշալիք տեսած է, սակայն յիշեալ եօթը հրաշալիքները կը մոռցուին եթէ տպագրութեան վերայ իշխելու և զայն ուղղուած սահմանի մէջ պահելու հրաշքը գտնուի իբր ութերորդ կամ եզակի հրաշալիք ուղղուածին պէս տպագրութեան վերայ իշխելը մարդուս համար անհնար է, և այս նշկատմամբ եղած ամեն ջանքերը ինչպէս մինչև այսօր, նոյնպէս ալ յաւիտեան ապարդիւն պիտի մնան :

Սովսէս, մարգարէք, առաքեալք, հայրապետք, և սուրբերը, շատ երևելի հրաշքներ գործեցին, բայց թէ որ ասոնց ամենուն զօրութիւնը մէկտեղ գործածուի տակաւին անհնար է կատարելապէս տպագրութեան վերայ իշխելու և նոյն ինքն Աստուած պարտի նախ մարդկային բարոյական ազատութիւնը վերցընէ եւ յետոյ մամուլի ամենազօր ազատութիւնը : Բոլոր այն հզօր կայսերութեանց մէջ ուր մամուլի ազատութիւնը ճանչցուած չէ եւ ուր տպագրութեան վերայ եղած հսկողութիւնները առաջին քաղաքային պարտաւորութեան մը պէս կը գործադրուին, տակաւին նոյն իսկ այնպիսի երկիրներու մէջ մամուլը ամենայն ազատութեամբ կը գործէ եւ կը ծաղրէ իւր ազատութիւնը չի ճանաչող իշխանութիւնները : Շըռուփմայի, Սպանիայի եւ ասոնց նման տպագրութեան եւ յառաջադիմութեան թշնամի հանգիստացող երկիրներու մէջ իշխանութեանց եւ նոցա բռնաւորութեանց դէմ այնքան հրատա-

րակութիւններ եղած են որ մամուլին ազատութիւնը յարգող երկիրներու մէջ չէ տեսնուած :

Մամուլին թշնամիները որքան բազմաճան եւ զօրանան՝ նոյնքան մամուլը կը զօրանայ և ազատ կը վարուի իշխողաց վրայ իւր բացարձակ իշխանութիւնը յայտնելու համար :

Թէ որ ամբողջ մարդկային ազգը խենդենայ՝ իւր առաջին յիմարական շարժումը կամ փորձը պիտի լինի տպագրութիւնը շղթայակալ ընել : Մեր մասնաւոր գաղափարը այս է որ տպագրութեան վերայ և թէ որ կայ մէկը որ կարող է ասոր հակառակը հաստատել, մենք այն պիտին պիտի պարտաւորիմք ճանաչել առաջին մարդս աշխարհիս վերայ իսկ անոնք որ առանց միթեմաթիքական և տրամաբանական փաստերու յասպարէզ կը լինեն մեր սկզբունքին դէմ խոժոռելու, այնպիսիները կը հեգնեմք եւ փոխանակ տպագրութիւնը սանձել խորհելու զանոնք սանձելու միջոցներուն վերայ պիտի խորհինք : Այս որ փաստերու, ապացոյցներու և փորձառութեան չի համադրուիր՝ կամ մարդ չէ և կամ թէ ոչ պատժուելու արժանի յիմար մնէ : Բայց թողով այժմ տպագրութեան անյաղթելի ազատութիւնը և նորա ազատութեան թըշնամեաց տկարութեանը վերայ խօսելնիս, դառնանք բացատրել խմբագրութեան պաշտօնին ինչ լինելը որն որ մինչև այսօր գեռ հարկ եղածին պէս բացատրուած չէ :

Խմբագրական պաշտօնը ինչպէս որ իւր անունէն ալ յայտնի է՝ գրութիւններ հաւաքելու արհեստն է, որոնցմով իւր պոյմանաց համեմատ կարող կը լինի որոշեալ օրեր իւր հաւաքած գրութիւնները հրատարակել : Ահա ասիկայս է խմբագրութիւնը եւ ոչ այլ ինչ, բայց ի մասին խմբագրական բարոյական պարտաւորութեանց գաղով՝ խմբագիր մը իւր պաշտօնը սկըսելէն առաջ նախ իւր գտնուած երկրին կառավարութեան ճանչցուելու եւ անկէջ արտօնագիր մը առնելու է եւ վերջը իւր պաշտօնին նկատմամբ հարկ եղած երկրորդական միջոցներուն ձեռք զարնելու է, ինչպէս են բաժանորդներ գտնել, գործակալներ եւ թղթակիցներ ունենալ եւ այլն :

Խմբագրի մը պատասխանատուութիւնը մեծ է եւ անկշիռ թէ կառավարութեան առջև եւ թէ հասարակութեան : Ըստ որում իրմբ բազրի մը հաւաքած եւ հրատարակած բոլոր գրութիւնները երկրին օրինաց համաձայն եւ հասարակութեան օգտակար եւ հաճելի լինե-

յու եւն. առանց այս երկու գլխաւոր հանգամանաց որ եւ իցէ խմբագիր մը անտրամադիր կը լինի յառաջագիծութեան եւ իւր բոլոր աշխատութիւնները անարժէք կը մնան:

Արկրին օրինաց համաձայն եւ հասարակութեան օգտակար ու հաճելի գրութիւններ հրատարակող խմբագիր մը ինչպէս որ արժանի է յարգանաց եւ յառաջագիծութեան, նոյնպէս ալ վերի երկու հանգամանքները չունեցող խմբագիր մը արժանի է նախատանաց եւ յետագիծութեան եւ ի պահանջէ հարկին պաշտօնադուրի լինելու:

Արդ՝ մեր այս ըսածներէն յայտնի կը տեսնուի թէ ամեն կառավարութիւն եւ իշխանութիւն տպագրական անսահման ազատութիւնը միայն խմբագրական պաշտօնիւ կրնան սանձել, ըստ որում որոշեալ անձինքներու ձեռամբ գործող մամուլը ազատ մարդու նման իմացականութեան, գատողութեան, օրինաւորութեան հետամուտ եւ պատժուելի երկիւղ կունենայ:

Արդարեւ մամուլը ազատ է եւ տպագրութիւնը անյաղթելի, բայց խմբագրի մը ձեռքին տակ նա իւր ազատութիւնը եւ անյաղթելութիւնը ճանչնալուն հետ միատեղ կուսանինաւ եւ օրինաւոր շարժիլ եւ խօսիլ:

Արկաթի եւ կապարի կտորները մարդուս լեզուին կը նմանին որ ուզածին կրնան խօսիլ, բայց ինչպէս որ ազատ լեզու մը պատիժ կը բերէ զինքը ապօրինաւոր գործածողին վերայ, նոյնպէս ալ այն մանտրտիկ կապարեայ գրեանց ապօրինաւոր շարքը պատիժ եւ նախատինք կը բերէ խմբագրին վերայ:

Խմբագիր մը երկու լեզու ունի մէկը մտնողէն եւ միւսը կապարեայ երկուքն ալ հաւասարաբար ազատ եւ անյաղթելի, բայց իրենց հանած ձայնին համեմատ ալ պատուոյ կամ պատժոյ ենթակայ. ո՞վ կրնայ ուրանալ թէ ամեն մարդ իւր լեզուն ուզածին պէս կրնայ գործածել, այլ սակայն յիմարանոց չի տարուիր այն մարդը որ շուկային մէջ նստած տեղը կսկըսի բարձրաձայն աղաղակներ հանել եւ կամ ավելցրիկ խօսքեր ընել. ամեն լեզու ազատ է, բայց թող լեզու մը մէկուն դէմ նախատինք կարգաց այն ատեն պիտի տեսնէ ազատ լեզուին տէրը՝ որ ընկերական օրէնքը զինքը մէկ ամիս պիտի բանտարկէ եւ երեք հատ ալ ոսկի տուգանք պիտի առնու իրմէն. եւ թէ որ քիչ մըն ալ սկըսի իւր լեզուն ազատութեան իրաւունքն

պահանջել՝ այն ատեն ընկերական օրէնքն ալ իւր ձեռքերու ազատութեան իրաւունքն յայտնելով նոյնպիսին շղթայակապ կրնէ եւ յիմարանոցի մը մէջ զգաստութեան դաս կու տայ նորա:

Շարունակելի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ԻՍՍԲ

ՎԱՐԺԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Այլիկիան պաշտօնական բայց ամենակարեւոր գրութիւն մը կը հրատարակէ վարժապետական ընկերութեան նկատմամբ, ըսելով թէ՛ անցեալ կիրակի օրը Ուսումնական խորհուրդը ի խորհրդածութիւն հրաւիրելով Ազգային վարժարանաց քանի մը գլխաւոր վարժապետները, Վարժապետական ընկերութեան մը հասարակական կարեւորութիւնը եւ անոր հիմնական կանոնացը համար արդէն ուրուագիծ մը խմբագրած ու պատրաստած ըլլալը ծանոց անոնց. հրաւիրեալներն ալ քանի մը դիտողութիւն ընելէ ետքը իրենց շնորհակալութիւնը միաբան յայտնեցին խորհրդոյն՝ այս որոշմանը համար:

Այլիկիան այս վերի տողերը յայտնելէ ետքը կը կրկնէ թէ ուրուագիծը պիտի ներկայացուի ի վաւերացումն, որով վարժապետական ընկերութիւնը իր միութիւնը կազմէ:

Ուսումնական խորհուրդը ամիսներով ուրովհետեւ դեռ ասիկայ առաջին գործն է, — ուրուագիծ մը պատրաստեց եւ գլխաւոր վարժապետներուն ալ կարգացուելէ ետքը անոնց հաւանութիւնը առաւ: Օրումնք...

Արդ՝ եւ արդեօք այս փիլիսոփայ վարժապետները, որ քրոնաշխատութեամբ յառաջ եկած ուրուագիծի մը հաւանութիւն տուին քանի մը դիտողութիւններ ընելով միայն, ան ալ երկու երեք ժամուան մէջ, առանց միջոց մը պահանջելու որ երկրորդական ու երրորդական վարժապետներուն կարծիքն ալ հարցուէր:

Արժապետական ընկերութիւնը իւր միութիւնը պիտի կազմէ, ինչ ըսել է. որ վարժապետները իրենց կամեցածը նուազե՞ն... թէ վարժապետաց մէջ բաժանորդագրութիւն մը՝ որ իրենց ապագան ապահովուի:

Արժապետ մը եթէ անձնուէր ու միանալու մայն աշխատատեղ է, հմուտ, զրազեւ, բախախօս, եւ ոչ թէ դարերուն մէջէն թափանցողներէն, ինչպէս որ Պօլիս շատերը կան, առանց ընկերութեան ալ պիտի փնտռուի, որուն կարօտ է Ազգը, իսկ անքնդու նախները դպրոց

ներէ կը վնասուին մինչև անգամ աշակերտներէն, որովհետեւ այս վերջինները խնամեց կարօտ են, ու դաստիարակութեան արդեամբը պիտի երևնան հոն տեղ, ուր մարդկութիւնը իրեն արձագանգը ունի:

Հա՛... վարժապետական ընկերութիւնը երկրորդական ուսումնական ժողովըսել է, ինչպէս մինչդեռ անունը վերացեալ կը մնար և հըրաւիրեալներն ալ անանի վարժապետներ եղած պիտի ըլլան որ ընկերութեամբ մը Ուսումնական ժողովին բեռը իրենց վրայ առնուն ու Ուսումնական ժողովը ազատ մնայ ո՛չ թէ միայն խորհէ այլ յարձակումներէ. քանզի Մզգիս ողջամիտ մասին դիտողութիւնները՝ չ'ըսեմք մասամբ իւրի, կը սխալեմք, ըստ մեծի մասին Ուսումնական ժողովոյն պիտի ուղղուին:

Եթէ մէկը հարցունէ թէ ինչո՞ւ այս ըսպառնալքը կրնես. Ուսումնական ժողովը նոր սերունդ պիտի պատրաստէ, եւ ասոր հայու թիւնը պէտք ունի. կը պատասխանեմ. Մարժապետական ընկերութեան կարեւորութեանը ու հայ մանկուոյ դաստիարակութեանը նկատմամբ ես իբրեւ փորձառու քանի մը դիտողութիւններ պիտի ուղղեմ Ուսումնական ժողովուն, բայց նախ այս խնդրոյն կարեւորութեանը նպատակը համար կ'աղաչեմք Արդոյ խմբագիր այս պղտի հրաւերը Ձեր թերթին միջոցաւ ուղղէք գլխաւոր վարժապետներուն որ բարեհաճին Ուսումնական ժողովոյն ուրուադիմին մէջ պարունակուած կետերէն քանի մը գլխաւորները մեզի հաղորդել, ու միանգամայն համոզել զերեւոր որ այսուհետեւ ինքնակացութիւն մը ձեռք առնուն. մէկ հրաւերէ մը օգուտ քաղելով կը ծափահարեն Ուսումնական խորհրդոյն ուրուադիմը առանց վարժապետական Բնդհանուր ժողով կազմելու:

Ուսումնական խորհրդոյն պարտաւորութիւնը կըլար ընդհանուր վարժապետները հըրաւիրել որ ձայնից առաւելութեամբ իրենց մէջէն քանի մ' հոգի ընտրէին խորհրդոյն պահանջմունքները կատարելու համար, ընտրեալները առանց որոշում մը ընելու Բնդհանուր ժողով մը կը կազմէին ու խորհրդոյն յատակադիմը կը ներկայացնէին ընդհանուրին կարծեաց. կեցցէ՛ Մտութիւն, եթէ աս չէ նէ, ո՛ւր ես հեռատեսութիւն, պիտի դռնաս հայ Մզգը, փան զի Մզգը քեզի գտնալէք չունի:

Օ. միւսնիս 11 Ապրիլ. 1864

Յ. ԳՈՐԳԵՆԵԱՆ

ՍԻՐ

Եւ կզգա՞ն արդեօք, կզգա՞ն արդեօք իմ ընթերցողներս թէ սերն ի՞նչ է, սերն՝ որ Մտութեան անունն է, սերն՝ որով Մտութեամբ՝ Մտութեամբ է, սերն որ Արարչագործութեան առաջին տարերքը, առաջին վէմը, առաջին նպատակն է:

Սիրոյ անզգայ ամեն սիրտ անաստուած է, «Մտութեամբ սեր է»։ Սիրելն Քրիստոնեային Մահաշատականին, Մովսիսականին, Ադամիկանին, Պուտիսթիանին, վերջապէս ամեն օրէնք մը ունեցողին պարտականութիւնն է, առաջին պարտականութիւնն է, անհրաժեշտ պարտականութիւնն է:

Եւ որ ստեղծուած է Մտութեամբ ՍԻՐ են, սիրել կը պարտի, վասն զի անհնար է, որ սիրոյ աղբերէն, սիրոյ անզգայ ջուր հոսի. Մտութեամբ կը սիրէ իւր ամեն արարածները, և արարածք եթէ իրօք Արարչէ մը ստեղծեալ են պարտին սիրել:

Բնական է սիրել ինչ որ գեղեցիկ է, ինչ որ վայելուչ է, ինչ որ համեղ է, ինչ որ վսեմ է, և ինչ որ հրապուրիչ է, և համակրութիւն գրաւող. Ղշմարիտ իմաստասեր մը կզմայլի երբ կը տեսնէ բոլոր տիեզերագործութեան մէջ սիրոյ ահեղութիւնը, զօրութիւնը և գործունէութիւնը. զի տիեզերքին մէջ ամեն բան սիրելի է:

Մտութեամբ արարչագործութիւն ըսածնիս սիրոյ արդասիքն է:

Մեն ինչ որ ստեղծուած է երկու սեռ ունի արու և էգ, և որպէս զի Մտութեան առաջին և միմիայն նպատակը անդադար յառաջ երթայ այս երկու սեռերուն մէջ մէկվէկու վերայ համակրութիւն ունենալու զօրաւոր և անյաղթելի զգացում մը տրուած է, առանց բացառութեան:

Ուստի մարդս որ Արարչագործութեան այս աշխարհիս մէջ ունեցած առաջինն ու նախապատիւն է, ի՞նչ զօրաւոր ապացոյց կրնայ ունենալ իւր ձեռքը այնպիսի օրէնք մը գնելու, որ հակառակի, ջնջէ Մտութեան յաւիտենական և տիեզերական նպատակը:

Արուի մը համար չի սիրել էգ մը, աստաւորութիւն է. պակասաւորութիւն է. յիմաւորութիւն է, արուն էգն, և էգն արուն սիրել կը պարտին. ասի պարտաւորութիւն մի է, պարտաւորութիւն մը որով միայն կրնայ փառաւորութիւն Մտութեամբ, պարտաւորութիւն մը որ չի

կատարողը Մտուածային դատապարտութեան արժանի է, պարտաւորութիւն մը որ չի կատարողը չէ յարգողը կամ կեղծաւոր է, և կամ պակասաւոր: Մարդիկ պէտք է որ ամուսնանան, պէտք է որ զաւակներ ծնանին. այս և միայն այս է արարչագործութեան նպատակը, և Մտուած է որ ըսաւ. « աղէկ չէ որ Ագամը միշտակ ըլլայ », ուստի մարդս ի՞նչ պատճառներ կրնայ յառաջ բերել կուսակիցութիւն հաստատելու համար. որ ամբարշտական և Մտուածոյ կամքին ու նպատակին դէմ կը լինի:

Հերիք է մարդիկ. հերիք է Մտուածոյ ձայնէն աւելի մարդոց ձայնին ականջ դնելնիս:

ԵՐԵՒԱՆ

Այս պառաւաական հանդիսին 13 և 14 եր-

րորդ լըրձուկ թիւերը կարգացողները թէև գլխու ցաւէ և ջերմութենէ կազաւին, սակայն գլխու պոռոյտ, ստամոքսի ճգմուկ և ակտրիակի անկանոնութիւն հարկաւ պիտի ունենան. ըստ որում իւր կեանքը պոյաճի օտաւարին մէջ անցընող լիտած կնիկներն անգամ այսքան անպատճառ կերպով վայրահաչութիւն չեն կարող ընել. Երեւակի խմբագիրը կը պատուիրէ ինձ որ կուսակիցներս ամուսնացնեմ, շատ լաւ այս ազգարարութիւնը սիրով կ'ընդունիմ թէ որ ինքն կը հաճի իմ կուսակիցներու հետ ամուսնանալու հաւանութիւն տուող կիներ և աղջիկներ գտնել:

Նախատիք արդարեւ Պատմունքի Չամուրձեանին որ առանց նկատելու իր ծերութիւնը զմեզ կստիպէ որ վերջապէս իրեն լեզու հանենք և մօրուքին խնդանք:

ՀԱՄԱՌՕՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

ՊԱՊԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

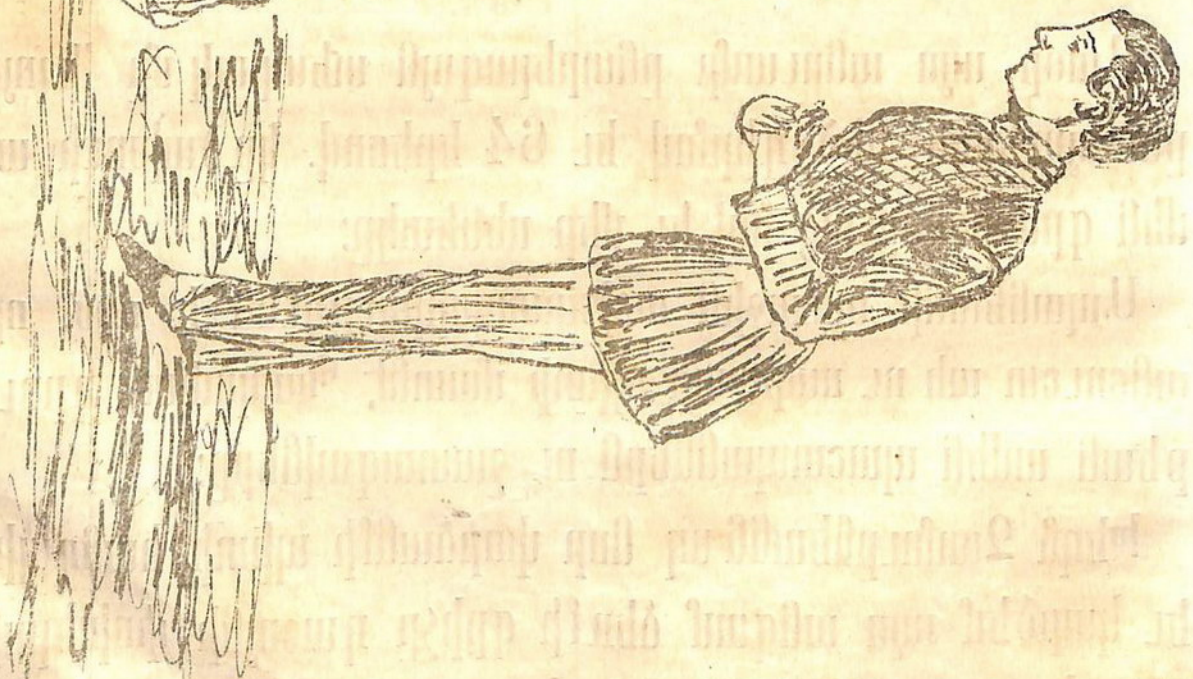
Այսօր այս անուամբ ընտրելագոյն տետրակ մը 'ի լոյս ընծայուեցաւ մեծ դիրքով եւ 64 երեսով. կը ծախուի ամեն գրավանառաց ֆով եւ մեր սենեակը:

Ապանեանի առաջին աշխատասիրութիւնն է այս, որ անշուշտ ահ ու սարսափ պիտի մատնէ Պապական դրութեան ամեն պաշտպաններն ու ջատագովները:

Խեղճ Չամուրձեանն ալ նոր փորձանքի պիտի հանդափի, եւ կարծեմ այս անգամ ձեռքի գրիչը դաշոյնի փոխելով, յուսահատաբար ինքզինքը պիտի սպաննէ:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ԳԻՐԳԻՅԱՆ

ՀԱՆԳԻՍԻՍ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԵԱՆԸ ՊԵՏԱՍԻՄԱՆԱՏՈՒ ԶԵ՛ ՏՊԱՐԱՆԸ

Տեսա՛ր պարոն , որ փոխանակ օտարապէս
 ներսը մենք ^{այ} սպասաւորներ պղծանք դու-
 ճաճել , միայն թէ կապուրդով քիչ որ աղբիւ-
 նոց հետ ստեպ յարաբերութիւն չաւանդաւ :

Շէ տիրու հի , ես սովորութիւն չուն-
 րիմ ճարարութեանց մէջ գտնուող
 աղջկանց հետ սիրաճարութիւն ընել :